

Specifični cilj 3: Poboljšanje položaja poljoprivrednika u vrijednosnom lancu

I. Sažetak

Lanci opskrbe hranom u Europskoj uniji (dalje u tekstu: EU) su raznoliki i dinamični, omogućuju da se ispune očekivanja različitih potrošača, što potencijalno pomaže proizvođačima u povećanju dodane vrijednosti. Poljoprivredno-prehrambeni sektor EU-a danas se natječe po cijenama na svjetskom tržištu za većinu proizvoda, vodeći je u pogledu raznolikosti i kvalitete proizvoda te postiže najviše svjetske razine izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na svijetu (u vrijednosti od preko 137 milijardi eura u 2018. godini).

Reforme Zajedničke poljoprivredne politike (dalje u tekstu: ZPP) igrale su važnu ulogu u ovom razvoju, vodeći ka boljoj tržišnoj orijentiranosti poljoprivredne proizvodnje i povećanoj konkurentnosti proizvođača iz EU-a. Veliki broj radnih mjesta ovisi o poljoprivredi, bilo u samom sektoru (stalno zapošljava 22 milijuna ljudi), bilo unutar šireg prehrambenog sektora (poljoprivreda, prehrambena industrija, maloprodaja i usluge zajedno osiguravaju oko 43 milijuna radnih mjesta).

Istodobno se sektor suočava s izazovima prilagodbe koji proizlaze iz viših EU standarda zaštite okoliša i proizvodnje, njihovih posljedično većih troškova proizvodnje, kao i troškova povezanih s resursima, radom i fragmentiranom strukturom primarnog sektora. Nadalje, pritisak na prirodne resurse i prijetnje klimatskih promjena povećavaju težinu navedenoga.

Analize (anketna istraživanja) su pokazale kako proizvođači najvećom prijetnjom i razlogom slabe i nedostatne poljoprivredne proizvodnje smatraju uvoz jeftinijih proizvoda iz drugih država i posljedično niske otkupne cijene domaćih proizvoda čime je posebno pogođen sektor svinjogojstva te sektor voća i povrća, ali i gotovo svi ostali sektori. Položaju poljoprivrednih proizvođača u Hrvatskoj zasigurno ne pomaže nezainteresiranost prema povezivanju i udruživanju što se u mnogim EU državama članicama pokazalo kao ključan faktor za napredak poljoprivrednog sektora. Unatoč pozitivnim trendovima, posebno u posljednjih nekoliko godina, udio zadruga u ukupnom broju poljoprivrednika je vrlo mali, a stupanj povezivanja proizvođača u proizvođačke organizacije je također vrlo nizak. Nužno je da se poljoprivrednici u Hrvatskoj bolje organiziraju jer samo udruženi mogu biti konkurentni i natjecati se na tržištu.

Analize su također pokazale kako je za daljnji razvoj hrvatske poljoprivrede jedan od ključnih faktora povećati dodanu vrijednost, posebno primarnim poljoprivrednim proizvodima.

Može se reći kako je model proizvodnje koji je prisutan u sektoru poljoprivrede i ruralnom razvoju u Hrvatskoj više vođen tradicijom nego tržišnom orijentacijom, odnosno temeljen je na proizvodnji primarnih proizvoda, stoga je potrebno modernizirati ga i prije svega povezati proizvođače s tržištem. S tim u vezi, potrebno je povećati broj hrvatskih proizvoda koji se mogu izvoziti, koji su poželjni i odgovaraju preferencijama potrošača u drugim državama izvan Hrvatske, dakle napraviti pomak u odnosu na sadašnji poljoprivredni izvozni asortiman koji se zasniva prvenstveno na izvozu primarnih proizvoda. Time bi se značajno poboljšala bilanca vanjsko trgovinske razmjene.

Kako bi osnažila uspješnost i konkurentnost poljoprivredno prehrambenog sustava i sektora u cjelini, Hrvatska treba iskoristiti prilike koje pružaju, udruživanje i povezivanje proizvođača, unaprijediti kratke lance opskrbe i iskoristiti trend povećane potražnje za lokalnom kvalitetnom hranom te usmjeriti poljoprivrednu proizvodnju prema proizvodima visoke vrijednosti i veće dodane vrijednosti. Veliku ulogu tu svakako već imaju visokokvalitetni i prepoznatljivi proizvodi s oznakama kvalitete.

ZPP STRATEŠKI PLAN – SWOT ANALIZA

Prijedlog Strategije poljoprivrede za razdoblje do 2030. godine ističe važnost unaprjeđenja povezanosti u lancu od proizvođača do potrošača i poticanja većeg sudjelovanja proizvođača u sustavima kvalitete.

Snage	Slabosti
<p>S1 - Oznake kvalitete – prepoznatljivost hrvatskih proizvoda na tržištu</p> <p>S2 - Dobar zakonodavni okvir za zaštitu proizvođača od nepoštenih trgovačkih praksi otkupljivača i prerađivača</p>	<p>W1 - Niska razina udruživanja poljoprivrednika</p> <p>W2 - Udio dodane vrijednosti se smanjuje za primarne poljoprivredne proizvođače</p> <p>W3 - Slab interes proizvođača za sudjelovanje u shemama kvalitete</p>
Prilike	Prijetnje
<p>O1 - Udruživanje je prilika za poljoprivredni sektor u Hrvatskoj</p> <p>O2 - Kratki lanci opskrbe nude priliku za bolji plasman i konkurentnost</p> <p>O3 - Orijehtacija prema proizvodima veće dodatne vrijednosti, diversifikacija i povezivanje sektora</p> <p>O4 - Velik broj proizvoda u sustavu kvalitete s prepoznatim oznakama na EU razini</p>	<p>T1 - Negativan utjecaj vanjskog tržišta i uvoza po niskim cijenama</p> <p>T2 - Promjenjivost tržišta i cijena poljoprivrednih proizvoda</p> <p>T3 - Negativni demografski trendovi posljedično uzrokuju i manjak radne snage u poljoprivredi</p> <p>T4 - Visoka koncentracija u preradi hrane i distribuciji hrane</p>

II. Snage

S1: Oznake kvalitete – prepoznatljivost hrvatskih proizvoda na tržištu

Sustav označavanja posredstvom oznaka kvalitete jedan je od elemenata koji u segmentu prepoznatljivosti i vidljivosti proizvoda ima vrlo važnu ulogu te takve oznake čine alat za izravnu komunikaciju prema potrošaču. Prepoznavanje ovakvih oznaka na proizvodu omogućava potrošačima da vjeruju proizvođačima i razlikuju proizvode posebne kvalitete, a istovremeno pomaže proizvođačima da prodaju svoje proizvode po cijeni koja odgovara njihovoj kvaliteti.

Hrvatskoj je ulaskom u EU omogućena registracija i zaštita naziva proizvoda na europskoj razini, a 14. travnja 2015. godine prvi je hrvatski prehrambeni proizvod, odnosno naziv „Krčki pršut“ registriran u Europskoj uniji kao zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla.

Hrvatska ima bogatu tradiciju proizvodnje i pripreme različitih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji se odlikuju posebnom kvalitetom i tradicionalnim načinom proizvodnje. Iako je najmlađa država članica Europske unije, danas Hrvatska ima 32 poljoprivredna i prehrambena proizvoda čiji je naziv zaštićen kao zaštićena oznaka izvornosti ili zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla na razini Europske unije u koje, između ostalih, ubrajamo i četiri vrste pršuta, pet ekstra djevičanskih maslinovih ulja, dva kulena, dvije vrste janjetine. Ukupno je u sustav oznake kvalitete uključeno oko 140 proizvođača. Također, značajan broj proizvoda za koje je postupak zaštite naziva odnosno registracije oznake u tijeku, ukazuje kako su proizvođači, posebice oni mali, postali svjesni značaja dodane vrijednosti koju njihovi proizvodi imaju te važnosti standardiziranja kvalitete i prenošenja poruke potrošaču o kupnji tradicionalnog proizvoda provjerene kvalitete.

Popis hrvatskih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda čiji je naziv registriran na razini Europske unije:

 Zaštićenom oznakom izvornosti	 Zaštićenom oznakom zemljopisnog podrijetla
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres 2. Neretvanska mandarina 3. Ogulinski kiseli kupus / Ogulinsko kiselo zelje 4. Istarski pršut / Istrski pršut 5. Krčko maslinovo ulje 6. Korčulansko maslinovo ulje 7. Paška janjetina 8. Šoltansko maslinovo ulje 9. Varaždinsko zelje 10. Slavonski med 11. Istra 12. Paška sol 13. Paški sir 14. Malostonska kamenica 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Krčki pršut 2. Baranjski kulen 3. Lički krumpir 4. Drniški pršut 5. Dalmatinski pršut 6. Poljički soparnik / Poljički zeljanik / Poljički uljenjak 7. Zagorski puran 8. Slavonski kulen / Slavonski kulin 9. Međimursko meso 'z tiblice 10. Lička janjetina 11. Zagorski mlinci 12. Bjelovarski kvargl 13. Brački varenik 14. Varaždinski klipič 15. Rudarska greblica 16. Dalmatinska panceta 17. Dalmatinska pečenica 18. Lički škripavac

ZPP STRATEŠKI PLAN – SWOT ANALIZA

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Uz navedene već registrirane nazive, na razini Europske unije u postupku registracije je još 14 naziva poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.

Osim navedenih 32 poljoprivredna i prehrambena proizvoda čiji naziv je zaštićen kao zaštićena oznaka izvornosti ili zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla na razini Europske unije, Hrvatska ima i zaštićene oznake izvornosti vina na razini Europske unije (18), oznake zemljopisnog podrijetla jakih alkoholnih pića (6) i oznake zemljopisnog podrijetla aromatiziranih proizvoda od vina (1).

Za hrvatske proizvođače vina zaštićena oznaka izvornosti, uz samu kakvoću vina, neupitno predstavlja dodanu vrijednost proizvoda te prepoznatljiv i općeprihvaćen simbol na zajedničkom europskom tržištu.

Zaštićene oznake izvornosti vina na razini Europske unije	Oznake zemljopisnog podrijetla jakih alkoholnih pića	Oznake zemljopisnog podrijetla aromatiziranih proizvoda od vina
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dalmatinska zagora 2. Dingač 3. Hrvatska Istra 4. Hrvatsko Podunavlje 5. Hrvatsko primorje 6. Istočna kontinentalna Hrvatska 7. Moslavina 8. Plešivica 9. Pokuplje 10. Prigorje-Bilogora 11. Primorska Hrvatska 12. Sjeverna Dalmacija 13. Slavonija 14. Srednja i Južna Dalmacija 15. Zagorje-Međimurje 16. Zapadna kontinentalna Hrvatska 17. Ponikve 18. Muškati momjanski	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hrvatska loza 2. Hrvatski pelinkovac 3. Zadarski maraschino 4. Slavonska šljivovica 5. Hrvatska stara šljivovica 6. Hrvatska travarica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Samoborski bernet

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Prema Studiji gospodarske vrijednosti shema kvalitete, geografskog podrijetla, i zajamčenih tradicionalnih specijaliteta, (Europska komisija, 2019.), tržište hrane i pića u EU iznosilo je oko 1.101 milijardu eura, od čega su proizvodi označeni oznakama kvalitete imali procijenjenu vrijednost od 77,15 milijardi ili 7,0 %. Samo po sebi i nije značajni udio, ali činjenica da je to tržište poraslo za 42 % u odnosu na 2010. godinu mnogo govori o vrijednosti kakvu ti proizvodi imaju.

S2: Dobar zakonodavni okvir za zaštitu proizvođača od nepoštenih trgovačkih praksi otkupljivača i prerađivača

U Republici Hrvatskoj je od 7. prosinca 2017. godine na snazi Zakon o zabrani nepoštenih trgovačkih praksi u lancu opskrbe hranom (dalje u tekstu: ZNTP), kojim se utvrđuju pravila i sustav mjera za sprečavanje nametanja nepoštenih trgovačkih praksi, utvrđuje se koje su prakse u lancu opskrbe hranom nepoštene, a čijim se nametanjem iskorištava značajna pregovaračka snaga trgovca, otkupljivača i/ili prerađivača u odnosu na njegove dobavljače te određuju ovlasti, zadaće i postupanje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje u tekstu: AZTN), kao tijela zaduženog za njegovu provedbu.

ZNTP definira što su nepoštene trgovačke prakse, propisuje oblik i obvezni sadržaj ugovora dobavljača i otkupljivača i/ili prerađivača kako bi se dobavljače zaštitilo u najvećoj mjeri te nadalje propisuje obveze otkupljivača, prerađivača i trgovaca u odnosu na opće uvjete poslovanja – kako se oni ne bi koristili na štetu dobavljača.

S ciljem zaštite malih (malih u odnosu na ekonomsku snagu otkupljivača, prerađivača i trgovaca) dobavljača, propisane su obveze u odnosu na izdavanje računa te ništetnost ugovornih odredbi u odnosu na raskid i otkaz ugovora ili jednostranu izmjenu od strane otkupljivača, prerađivača i trgovaca, kao i zabrana nerazmjerno visokih ugovornih kazni.

Prema podacima iz Godišnjeg izvješća o radu za 2018. godinu, AZTN je od stupanja na snagu ZNTP-a, 7. prosinca 2017. godine do 31. prosinca 2018. godine, otvorio ukupno 197 predmeta. Od navedenog broja riješeno je 82 predmeta, od kojih se većina odnosila na davanje mišljenja vezano uz postavljena pitanja adresata ZNTP-a. Od preostalih otvorenih 115 predmeta, njih 83 se odnosi na istraživanje stanja na pojedinom tržištu, u svrhu utvrđivanja postoje li dostatne indicije za pokretanje upravnih (ispitnih) postupaka protiv određenih trgovaca, otkupljivača odnosno prerađivača, drugim riječima, AZTN provjerava je li njihovo poslovanje u skladu s odredbama ZNTP-a. U preostala 32 otvorena predmeta, AZTN je već utvrdio postojanje dostatnih indicija za pokretanje upravnih (ispitnih) postupaka te je po službenoj dužnosti pokrenuo 32 upravna (ispitna) postupka. Prema dostupnim podacima, okončani su postupci pokrenuti po službenoj dužnosti protiv trgovaca i otkupljivača u kojima je utvrđeno nametanje nepoštenih trgovačkih praksi u smislu ZNTP-a te su izrečene propisane upravno-kaznene mjere.¹

Prema podacima Europske komisije iz 2018. godine, posebna pravila o nepoštenim trgovačkim praksama bila su na snazi u 20 država članica, a što je ukazivalo da na nacionalnoj razini postoji znatna zabrinutost zbog nepoštenih trgovačkih praksi.

Nakon niza rasprava o temi funkcioniranja lanca opskrbe hranom na razini Europske unije (posebno aktualno od financijske krize 2008.g.), u kontekstu ZPP-a, Europski parlament i Vijeće su u travnju 2019. godine donijeli Direktivu (EU) 2019/633 Europskog parlamenta i Vijeća o nepoštenim trgovačkim praksama u odnosima među poduzećima u lancu opskrbe poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima. Direktiva je donijela pravni okvir, u kojem je propisan minimalan popis zabranjenih nepoštenih trgovačkih praksi u odnosima između kupaca i dobavljača u lancu opskrbe poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima te propisala minimum uvjeta na temelju kojih će, u okviru nacionalnih zakonodavstava, poljoprivrednicima,

---

¹ *Primjerice, okončani su postupci protiv trgovačkih društava Plodine d.d., NTL d.o.o., Fragaria d.o.o. te Lidl Hrvatska d.o.o. k.d.. Zbog nametanja nepoštenih trgovačkih praksi Plodine d.d. su kažnjene s 1,008.000 kuna, NTL d.o.o. s 800.000 kuna, Fragaria d.o.o. s 350.000 kuna te Lidl Hrvatska d.o.o. k.d. s 807.500 kuna. Rješenja se objavljuju na mrežnoj stranici AZTN-a: <http://www.aztn.hr/odluke/page/2/?y=2019>*

njihovim organizacijama te malim i srednjim poduzećima, biti pružena zaštita od praksi koje su protivne dobroj vjeri i poštenoj trgovini. Iako je već u ovom trenutku nacionalni ZNTP u velikoj mjeri ne samo usklađen s Direktivom, već predviđa i stroža pravila za sve na koje se ZNTP odnosi, daljnje usklađivanje i dorada regulatornog okvira za rješavanje problema nepoštenih trgovačkih praksi će biti aktualna tema i u narednim godinama.

III. Slabosti

W1: Niska razina udruživanja poljoprivrednika

U hrvatskom poljoprivrednom sektoru, na svim razinama ekonomskog razvoja, postoji velik broj manjih (96% je ekonomske veličine do 50.000 EUR SO) poljoprivrednih proizvođača. Uslijed razvoja tržišta, takva gospodarstva obično nisu konkurentna velikim proizvođačima jer su kao proizvodni subjekti premala da bi pojedinačno mogla nastupati na tržištu kao ravnopravni partneri, a shodno tome ne mogu ostvariti ni neophodni minimum količine i kvalitete proizvoda dostatan kupcima, a još manje mogu osigurati kontinuitet isporuke proizvoda tržištu uslijed ograničenih proizvodnih kapaciteta. Isto tako, mali poljoprivrednici ne mogu uspješno i povoljno nabavljati ulazne repromaterijale u proizvodnji, a ograničeni su i u mogućnosti prerade proizvoda, uvođenju suvremenih tehnologija i postupaka u proizvodnji.

Uzimajući u obzir strukturu poljoprivrednih gospodarstava (tablica 1) i prosječnu veličinu poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj (11,6 ha korištene poljoprivredne površine po gospodarstvu u 2016., u odnosu na prosjek u EU - 16,6 ha korištene poljoprivredne površine po gospodarstvu), njihovu tehnološku opremljenost, produktivnost i primjenu inovativnih rješenja, neupitno se može zaključiti da je potrebno njihovo udruživanje. U Hrvatskoj je tek u skorije vrijeme, suradnja poljoprivrednika kroz udruživanje (naročito kroz proizvođačke organizacije ili zadruge) prepoznata kao ključni faktor napretka poljoprivrednog sektora s ciljem da tako udruženi poljoprivrednici osnaže svoje kapacitete, smanje troškove proizvodnje i zajednički izlaze na tržište. Cilj proizvođačkih organizacija prije svega je koncentrirati ponudu i plasirati na tržište proizvode vlastitih članova, osigurati da je proizvodnja planirana i prilagođena potražnji, posebno u pogledu kvalitete i količine i optimizirati troškove proizvodnje.

Tablica 1: Struktura poljoprivrednih gospodarstava, Hrvatska 2016.

Gospodarstvo		2016	
		Ukupno	%
po korištenoj poljoprivrednoj površini	< 5ha	93.430	69.5%
	5-10 ha	20.080	14.9%
	10-20 ha	9.470	7.0%
	20-30 ha	3.160	2.4%
	30-50 ha	3.160	2.4%
	50-100 ha	3.540	2.6%
	>100 ha	1.620	1.2%
po ekonomskoj veličini	< 4.000 EUR	61.880	46.0%
	< 8.000 EUR	30.820	22.9%
	< 15.000 EUR	18.670	13.9%
	< 25.000 EUR	9.130	6.8%
	< 50.000 EUR	8.100	6.0%
	< 100.000 EUR	3.610	2.7%
	< 250.000 EUR	1.480	1.1%

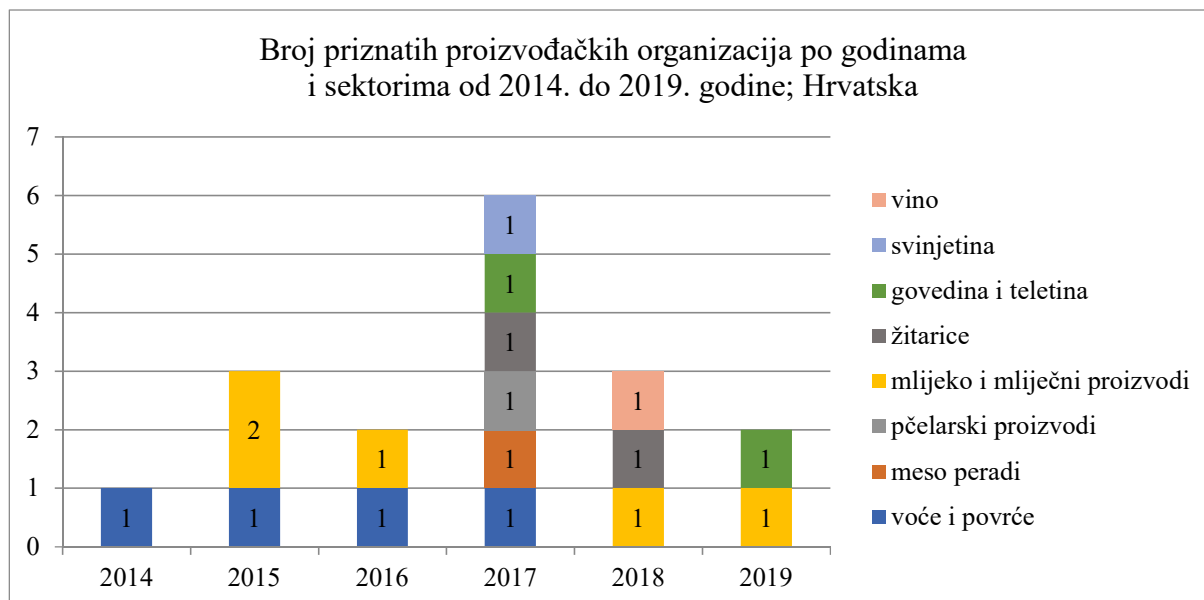
ZPP STRATEŠKI PLAN – SWOT ANALIZA

	< 500.000 EUR	560	0.4%
	=/> 500.000 EUR	210	0.2%
po uvjetnom grlu	0	46.330	34.5%
	0-5	64.350	47.9%
	5-10	11.780	8.8%
	10-15	4.480	3.3%
	15-20	2.060	1.5%
	20-50	4.080	3.0%
	50-100	600	0.4%
	100-500	680	0.5%
	> 500	100	0.1%
po dobi nositelja	< 35 godina	6.890	5.1%
	35-44 godina	16.880	12.6%
	45-54 godina	29.280	21.8%
	55-64 godina	37.410	27.8%
	> 64 godina	43.980	32.7%
	nije primjenjivo	10	0.0%
Ukupno		134.450	100%
Korištena poljoprivredna površina (ha) po gospodarstvu		11.6	

Izvor: Eurostat, Farm Structure Survey

U Hrvatskoj je na kraju 2019. godine bilo ukupno 17 priznatih proizvođačkih organizacija. Priznate proizvođačke organizacije u Hrvatskoj djeluju u 8 različitih sektora (sektor voća i povrća (4), meso peradi (1), pčelarski proizvodi (1), mlijeko i mliječni proizvodi (5), žitarice (2), govedina i teletina (2) te u sektorima svinjogojstvo (1) i vino (1) (graf 1).

Graf 1: Broj priznatih proizvođačkih organizacija po godinama i sektorima od 2014. do 2019. godine; Hrvatska

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

U Hrvatskoj je stupanj organizacije proizvođača u svim sektorima i dalje vrlo nizak te svih 17 priznatih proizvođačkih organizacija još uvijek nema značajniju pregovaračku snagu na tržištu, a ukupno broje nešto više od 700 članova (graf 2). Ukupna vrijednost utržene proizvodnje

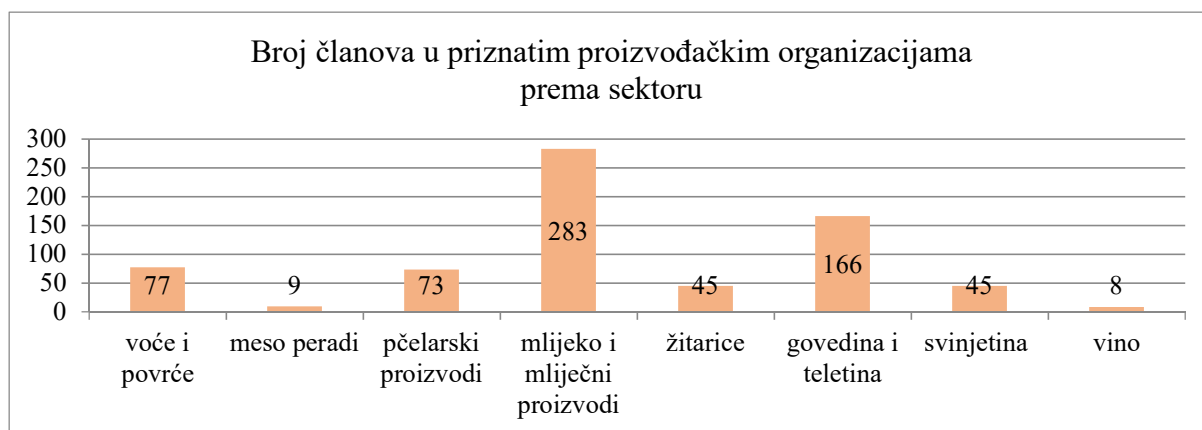

ZPP STRATEŠKI PLAN – SWOT ANALIZA

navedenih proizvođačkih organizacija u 2019. godini iznosila je nešto više od 22,5 milijuna kuna, što čini prosjek nešto većim od 5,5 milijuna kuna utržene proizvodnje po proizvođačkoj organizaciji.

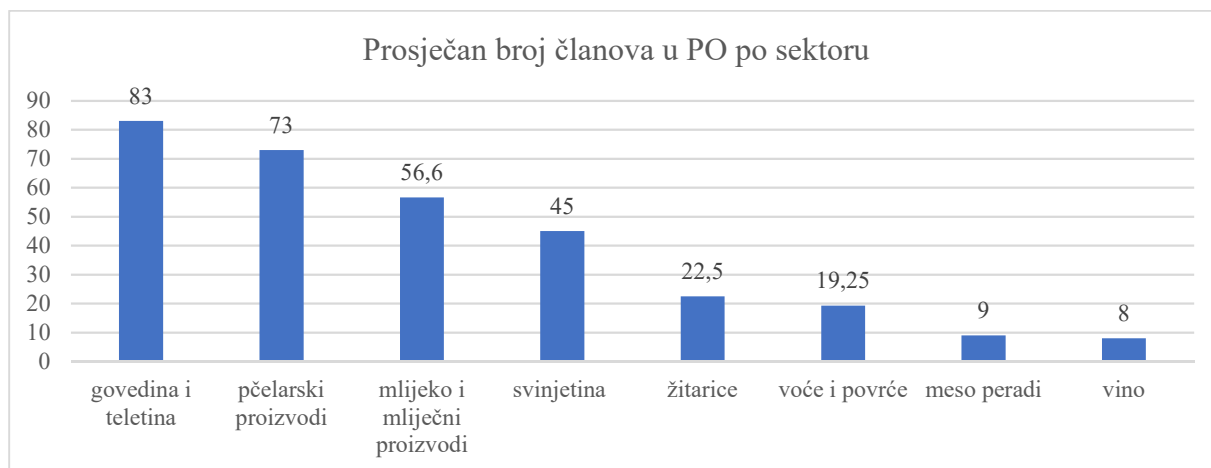
Navedene proizvođačke organizacije u sektoru voća i povrća u 2019. godini koristile su ukupno 732 ha poljoprivrednog zemljišta namijenjenog za proizvodnju voća i povrća što prosječno iznosi 183 ha. Raspon površina koje obrađuju četiri proizvođačke organizacije kreće se od 52 ha do 472 ha. Nadalje, 41.992 ha poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj u 2018. godini koristilo se za proizvodnju voća i povrća, a na temelju svega gore navedenog, četiri proizvođačke organizacije sudjeluju sa 1,7 % u ukupnoj površini.

Graf 2: Broj članova u priznatim proizvođačkim organizacijama prema sektoru; Hrvatska (podaci iz 2019. godine)

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Graf 3: Prosječan broj članova u priznatim proizvođačkim organizacijama prema sektoru; Hrvatska

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

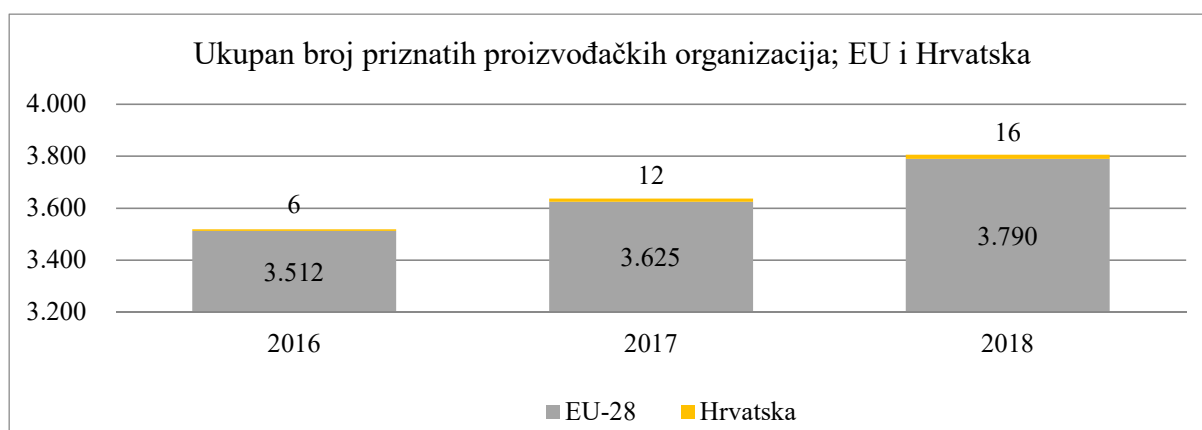
Prema dostupnim podacima o broju članova u priznatim proizvođačkim organizacijama, ovisno o sektoru vidimo da je jako velika razlika u prosječnom broju članova (graf 3) – najviše članova prosječno imaju proizvođačke organizacije u sektoru govedine i teletine (83), a najmanje u sektoru vina (8).

Prema podacima studije Europske komisije² (2018.), broj članova proizvođačkih organizacija prilično je raznolik na EU razini. Neke proizvođačke organizacije imaju više od 5.000 članova, dok druge imaju samo 3 do 5 članova. Za sve sektore većina ima između 100 i 500 članova, dok je prosječan broj članova nešto veći od 1.100 do 1.700 za govedinu i teletinu i ratarske usjeve, odnosno 2.700 za maslinovo ulje.

Prema podacima iz 2018. godine, u EU je tada bilo preko 3.700 priznatih proizvođačkih organizacija, dok je udio Hrvatske u ukupnom broju činio tek 0,4%. Trend rasta broja priznatih proizvođačkih organizacija zabilježen je u trogodišnjem razdoblju na razini EU i u Hrvatskoj (graf 4).

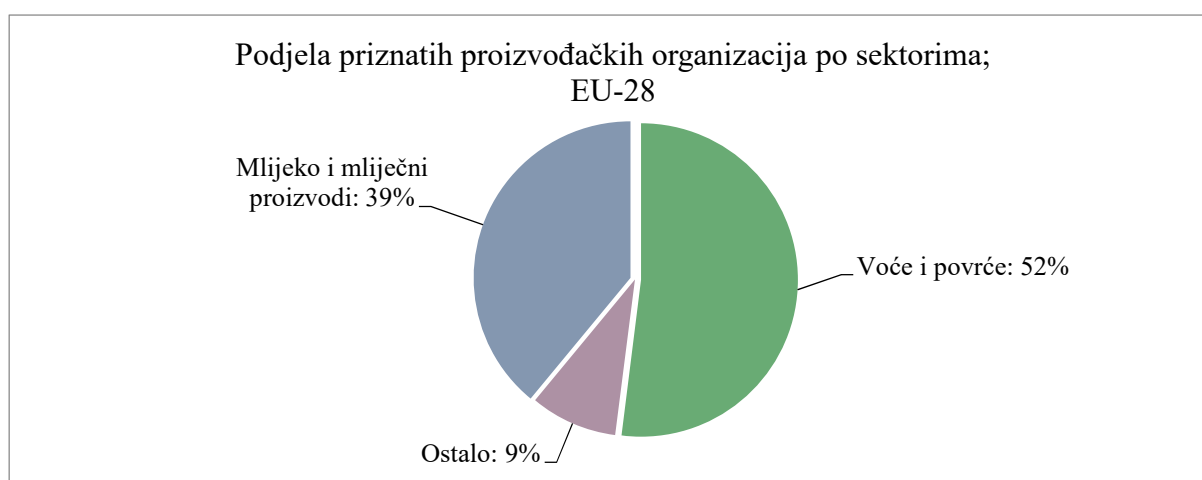
Graf 4: Ukupan broj priznatih proizvođačkih organizacija; EU i Hrvatska (u razdoblju od 2016. do 2018. godine)³

Izvor: DG AGRI

Razvijene zemlje u EU imaju manji broj sektorskih proizvođačkih organizacija s velikim brojem članova. Priznate proizvođačke organizacije na razini EU uglavnom djeluju u tri sektora, najveći udio odnosi se na sektor voća i povrća 52%, dok udio u sektoru mlijeka i mliječnih proizvoda čini 39% (graf 5).

Graf 5: Podjela priznatih proizvođačkih organizacija po sektorima; EU-28, udio u % (podaci iz 2018. godine)

² <https://ec.europa.eu/competition/publications/reports/kd0218732enn.pdf>

³ Izvještavanje EK o broju priznatih PO je s datumom 31.03. svake kalendarske godine, za 2018. godinu uključen je podatak i o PO priznatoj u siječnju 2019. godine u RH

ZPP STRATEŠKI PLAN – SWOT ANALIZA

Izvor: DG AGRI (ISAMM)

Na kraju 2021. godine u Hrvatskoj je ukupno 21 priznata proizvođačka organizacija koje djeluju u 8 različitih sektora (sektor voća i povrća (4), meso peradi (1), mlijeko i mliječni proizvodi (3), žitarice (3), govedina i teletina (3), svinjetina (1), vino (2) i drugi proizvodi (krumpir)(4)). Poljoprivredni proizvođači sve više postaju svjesni prednosti koje im sudjelovanje u proizvođačkim organizacijama pružaju.

Hrvatska potiče udruživanje poljoprivrednih proizvođača u proizvođačke organizacije i financiranjem kroz Mjeru 9 Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. Poljoprivredne proizvođače udružene u proizvođačke organizacije, koji ispunjavaju propisane uvjete (i imaju odobren poslovni plan od Ministarstva poljoprivrede), financira se s do 100.000 EUR/god., tj. ukupno 500.000 EUR za razdoblje od pet godina. Do kraja 2021. godine su za tip operacije 9.1.1. objavljena 4 natječaja ukupne vrijednosti približno 10,8 mil. EUR. Na sva 4 natječaja odobreno je ukupno 14 priznatih proizvođačkih organizacija (sektor voća i povrća (3), pčelarski proizvodi (1), mlijeko i mliječni proizvodi (2), žitarice (3), govedina i teletina (1) i svinjetina (1) sektor vina (1) drugi sektori - krumpir (2) u ukupnoj vrijednosti odobrene potpore približno 4,7 mil. EUR.

Promatrano kroz četverogodišnje razdoblje (od 2016. do 2019. godine) prema Upisniku poljoprivrednika, broj zadruga u Hrvatskoj bilježi padajući trend (u 2019. ih je bilo 6% manje nego u 2016.) a njihov udio u ukupnom broju poljoprivrednika stagnira i čini tek 0,2%. Poljoprivredni proizvođači postaju svjesni da sami teško mogu opstati te kako je udruživanje i zajednički nastup na tržištu, kako prema dobavljačima tako i prema otkupljivačima, način da ojačaju svoju poziciju, unaprijede poslovanje i u nekoj mjeri administrativno rasterete svoje kapacitete te ih usmjere na poljoprivrednu proizvodnju (umjesto na nabavu, prodaju, računovodstvo, pregovore s dobavljačima i otkupljivačima, i sl.).

Razvijene zemlje EU u praksi gotovo i ne poznaju poljoprivredne proizvođače kao samostalne privredne subjekte, pa je u EU sasvim uobičajeno i očekivano njihovo poslovanje kroz zajedničko poduzetništvo. Zadruga različitih privrednih orijentacija, često su glavni razvojni i gospodarski pokretači lokalnih zajednica. Iako poljoprivredne zadruga u Hrvatskoj imaju dugogodišnju tradiciju, po značaju zadrugarstva ona uvelike zaostaje za drugim zemljama u svijetu. Udio zadruga u ukupnom broju poljoprivrednika je vrlo mali i naglasak bi svakako trebao biti na njihovom jačanju.

Prijedlog Strategije poljoprivrede za razdoblje do 2030. godine ukazuje na potrebu većeg povezivanja u lancu od proizvođača do potrošača te predviđa poticanje partnerstava i pomoć poboljšanju organizacijskih sposobnosti u poljoprivredno-prehrambenom lancu.

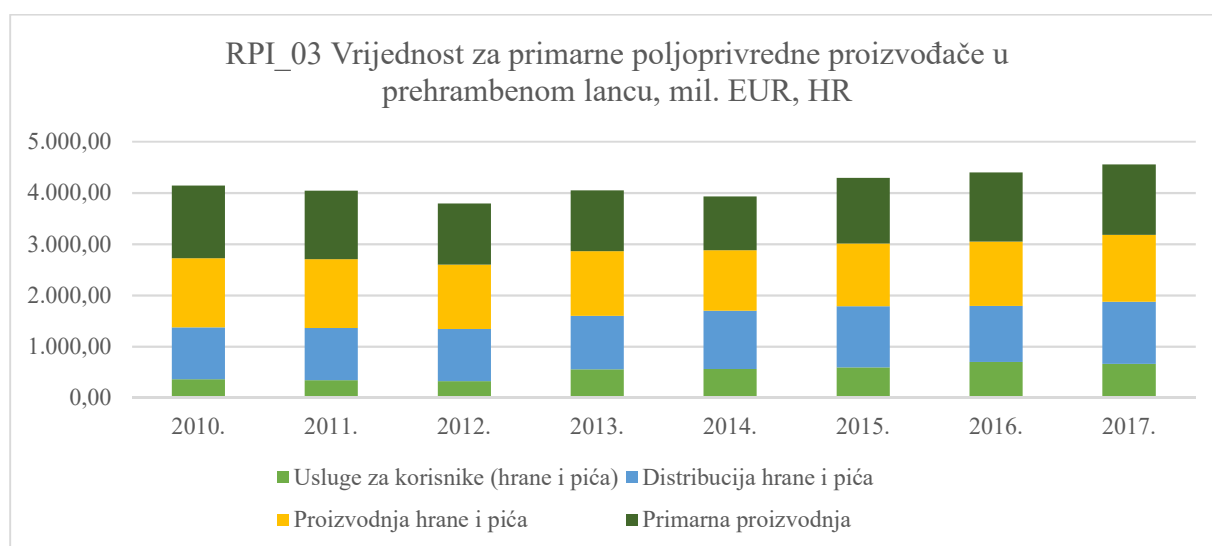
Nacionalna strategija za održive operativne programe proizvođačkih organizacija u sektoru voća i povrća za razdoblje od 2021. do 2023. (EU), također je prepoznala kako je jedan od značajnijih razloga slabe konkurentnosti na tržištu i nizak stupanj organiziranosti proizvođača te mala koncentracija ponude, neplaniranje proizvodnje u odnosu na potražnju, nedovoljna educiranost proizvođača, slaba marketinška priprema i promocija proizvoda, nedostatna informiranost i uključenost proizvođača u sustave kvalitete (HACCAP, zaštićene oznake zemljopisnog podrijetla i zaštićene oznake izvornosti). Zbog toga je nužno promicati proizvodno i tržišno organiziranje proizvođača radi podizanja razine ukupne produktivnosti ovoga sektora.

W2: Udio dodane vrijednosti se smanjuje za primarne poljoprivredne proizvođače

Udio dodane vrijednosti za primarne proizvođače u prehrambenom lancu u Hrvatskoj se s vremenom smanjuje (s 34% u 2010. na 30% u 2017.), u korist usluga za korisnike hrane i pića (bilježi rast s 9% u 2010. na 14% u 2017.), kao i distribucije (koja bilježi rast s 24% u 2010. na 27% u 2017.).

Također, dodana vrijednost za primarne proizvođače u apsolutnom iznosu smanjena je između 2010. i 2014. te iako raste nakon 2015. u 2017. godini bilježi ukupno smanjenje od 40,98 mil. EUR u odnosu na 2010. godinu⁴ (-3%) (graf 6).

Graf 6: RPI⁵_03 Vrijednost za primarne poljoprivredne proizvođače u prehrambenom lancu, mil. EUR, HR

Izvor: DG AGRI

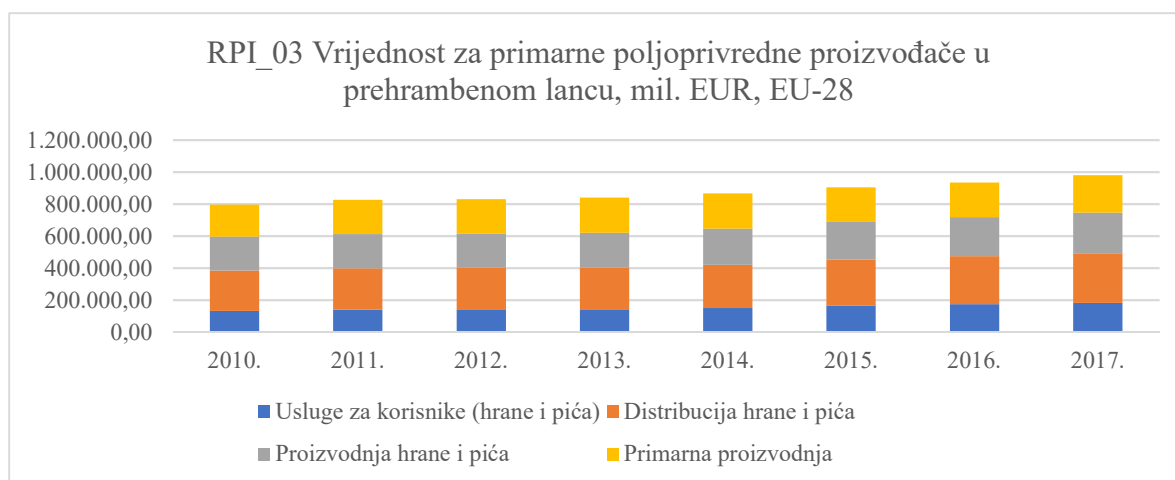
Dodana vrijednost primarnim proizvođačima u Europskoj uniji u apsolutnom iznosu se povećava između 2010. i 2014., bilježi blagi pad u 2015. i 2016. godini, te raste u 2017. godini. Ukupno povećanje u 2017. godini je 34.348 mil. EUR u odnosu na 2010. godinu (+17%).

Graf 7: RPI⁶_03 Vrijednost za primarne poljoprivredne proizvođače u prehrambenom lancu, mil. EUR, EU-28

⁴ U razmatranje je uzeto razdoblje 2010.-2017. kako bi se bolje prikazao trend kretanja vrijednosti (rastući trend do 2014.)

⁵ Pokazatelj rezultata I. stupa Zajedničke poljoprivredne politike

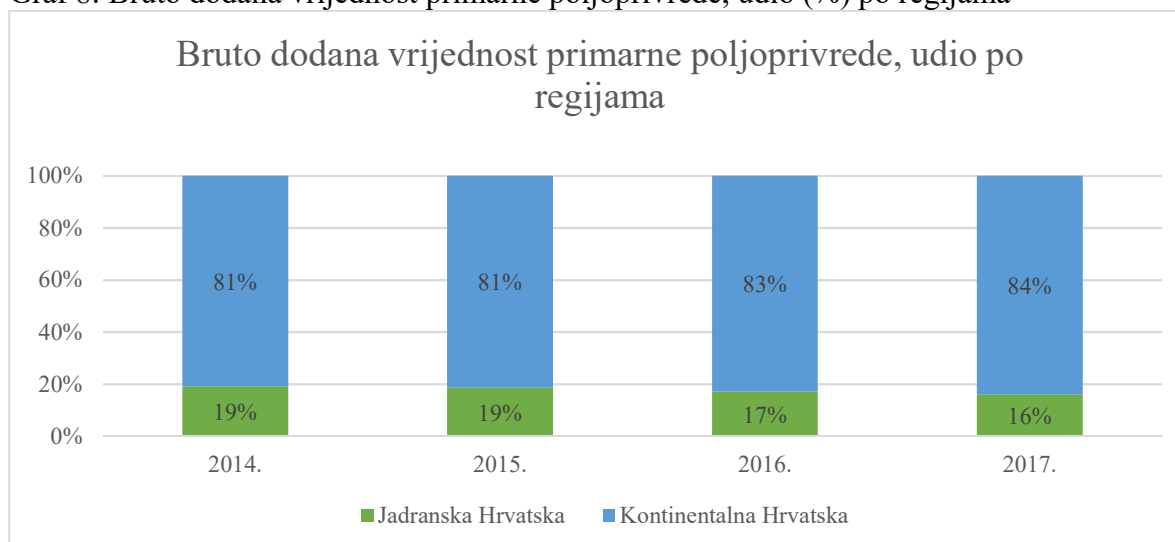
⁶ Pokazatelj rezultata I. stupa Zajedničke poljoprivredne politike

Izvor: DG AGRI

Gledajući na razini regija, u razdoblju 2014-2017. je udio Kontinentalne Hrvatske >80% u bruto dodanoj vrijednosti primarne poljoprivrede i u tom razdoblju je prisutan rastući trend za istu regiju (graf 8).

Graf 8: Bruto dodana vrijednost primarne poljoprivrede, udio (%) po regijama

Izvor: Eurostat

Rast ukupne hrvatske poljoprivredne proizvodnje i izgradnja čvršćih gospodarskih veza u cijelom prehrambeno-poljoprivrednom vrijednosnom lancu (i izvan njega, tj. i u drugim sektorima) uvjet je za poboljšanje izravnih i neizravnih multiplikatora i koeficijenta dodane vrijednosti primarne proizvodnje i prerađivačke industrije. Jedino značajnijim porastom volumena proizvedenih količina moguće je koristiti snažan potencijal, koji pokazuje prehrambeno - prerađivačka industrija u Hrvatskoj, za stvaranje dodane vrijednosti (i novih radnih mjesta) s učincima na cjelokupno gospodarstvo.

W3: Slab interes proizvođača za sudjelovanje u shemama kvalitete

U sklopu tri objavljenih natječaja za sudjelovanje korisnika u shemama kvalitete (2017., 2018. i 2021. godine) zaprimljena je ukupno 81 prijava, za koje je izdana 51 Odluka o dodjeli sredstava s iznosom odobrene potpore od 3.536.245,12 kuna. Do sada je isplaćena potpora u iznosu od 514.225,32 kuna.

Na natječaju za aktivnosti informiranja i promoviranja koje provode skupine proizvođača iz 2018. godine zaprimljene su samo 3 prijave, od kojih su sklopljena 2 Ugovora o financiranju te je ugovoreni iznos potpore 313.202,32 kuna, a isplaćeno je 261.586,10 kuna. Iskoristivost mjere 3 je trenutačno na razini od 2,6% u usporedbi s 38,5% prosjeka EU.

Uprava za potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju provela je on-line anketu među potencijalnim korisnicima o razlozima slabog interesa za navedene tipove operacija.

Zaključak provedene ankete je kako korisnici nemaju potrebu za dodatnom promidžbom proizvedenih proizvoda budući da se radi o malim proizvođačima i malim proizvedenim količinama proizvoda koji su prepoznatljivi na tržištu bez dodatne promidžbe te još uvijek slabom interesu za udruživanje proizvođača.

IV. Prilike

O1: Udruživanje je prilika za poljoprivredni sektor u Hrvatskoj

Udruživanje proizvođača u poljoprivredi jedan je od najefikasnijih modela njihovog opstanka na tržištu i povećanja konkurentnosti. Udruženi proizvođači mogu ostvariti beneficije u pogledu cjelokupnog poslovanja: ostvariti potencijalne uštede zajedničkog nastupa prilikom nabave repromaterijala potrebnog za proizvodnju te jačati poziciju (zajedničkog) nastupa na tržištu (pregovaranje o uvjetima prodaje te osiguranje količine i kontinuiteta isporuke). Osim toga, lakše se suočavaju s izazovima koje nameće povećana konkurencija, a omogućuje i optimalno korištenje resursa, kvalitetniju primjenu novih vještina i diseminiranja novih znanja i vještina.

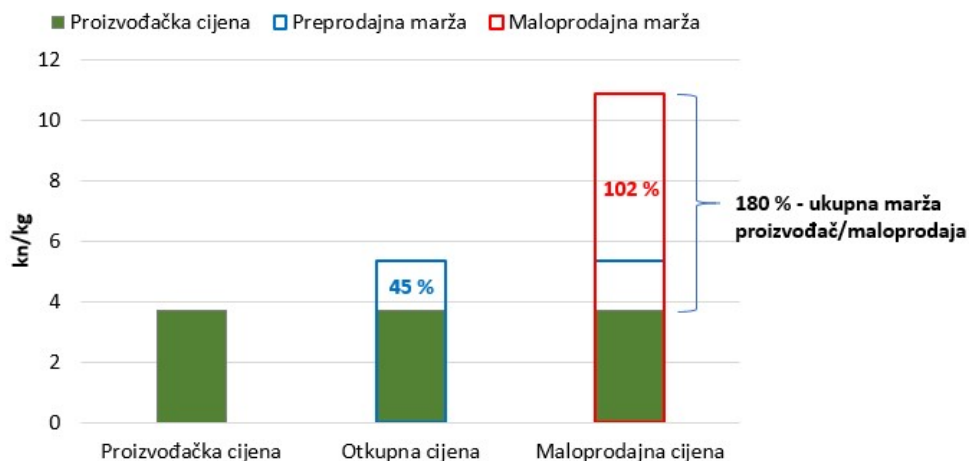
Udruživanje je i jedan od načina postizanja veće razine konkurentnosti na tržištu, u prvom redu primarnih proizvođača. Primjerice, proizvođačke organizacije osnivaju se na inicijativu proizvođača sa svrhom sjedinjavanja aktivnosti pojedinačnih proizvođača u zajedničke aktivnosti koje imaju za cilj planiranje proizvodnje i njezino prilagođavanje potražnji, koncentriranju ponude i stavljanje na tržište proizvoda vlastitih članova, optimiziranje troškova proizvodnje i stabiliziranje cijena proizvoda. Na taj način proizvođači jačaju svoju poziciju na tržištu, posljedično osiguravajući održivost, ekonomičnost i kontinuitet proizvodnje.

O2: Kratki lanci opskrbe nude priliku za bolji plasman i konkurentnost

U konvencionalnom lancu hrane najveću korist ostvaruju prerađivači (industrija), trgovci i razni posrednici, dok primarni proizvođači/poljoprivrednici svoje proizvode prodaju po vrlo niskim cijenama (slika 1).

Slika 1: Udio proizvođača povrća u finalnoj cijeni proizvoda

ZPP STRATEŠKI PLAN – SWOT ANALIZA

Udio proizvođača u finalnoj cijeni proizvoda je prosječno oko 35 %!!!

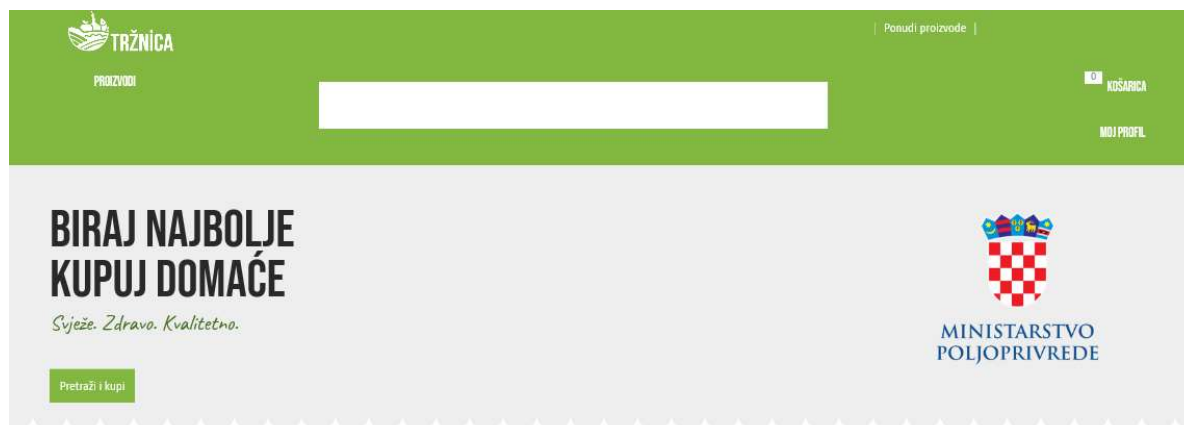
Napomena: izražene marže ne uključuju troškove koje imaju otkupljivači i maloprodaja te nisu prikaz neto dobiti kod istih

Izvor: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek (2019.), projekt Svjetske banke

Današnji su potrošači sve osjetljiviji na uvjete pod kojima se hrana koju kupuju i konzumiraju proizvodi, uzgaja i prodaje. Zbog toga kratki lanci opskrbe hranom dobivaju sve veće značenje. To je posebno vidljivo kad se događaju neočekivane situacije (kao npr. krizne situacije) te proizvođači moraju biti spremni na sve oblike tržišta, i u svim uvjetima. Oblici izravne prodaje, lanac gdje se „preskače“ posrednike, postaju sve popularniji. Sve se više koristi digitalizirana izravna prodaja u obliku on-line trgovina te izravna dostava proizvoda poljoprivrednika do kupca (koja se čak može obavljati i dronovima). Izravna prodaja omogućuje da se puno lakše i brže prilagođavaju proizvodi ciljanim skupinama na osnovi izravnih povratnih informacija. Izravna prodaja je kupcima primamljiva i zbog niže cijene proizvoda (nema marže), ali postoji opasnost od toga da se proizvod kupuje na neviđeno. Prema istraživanju Cesaroa i suradnika (2020.), u Hrvatskoj poljoprivrednici koji koriste kratke lance opskrbe postižu u prosjeku 8.138 EUR više dodane vrijednosti na farmi nego u odnosu na situaciju u kojoj ne bi koristili kratke lance opskrbe.

Oblik izravne prodaje poljoprivrednih proizvoda posebice se pokazao važnim modelom u kriznoj situaciji izazvanoj COVID-19 pandemijom – brojni poljoprivredni proizvođači su se na razne načine organizirali i odlučili za ovaj način prodaje. Ministarstvo poljoprivrede je u 2020. godini pokrenulo nacionalnu internet platformu pod nazivom Tržnica.hr u cilju pomoći hrvatskim poljoprivrednicima u izvanrednim okolnostima nastalima pandemijom COVID-19. Tržnica.hr je nacionalna internet tržnica domaćih proizvoda, koja na jednom mjestu omogućava kupnju i prodaju domaćih proizvoda iz cijele Hrvatske. Poljoprivredni proizvođači na ovaj način dobivaju mjesto za besplatan plasman i brzu prodaju svojih proizvoda, a kupci provjerenu lokaciju s jedinstvenim pregledom i najvećim izborom hrane visoke kvalitete, željene svježine i očuvane tradicije (slika 2).

Slika 2. Nacionalna Internet tržnica, Ministarstvo poljoprivrede, 2020.

NACIONALNA INTERNET TRŽNICA

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

U prosjeku, oko 15% poljoprivrednih gospodarstava u EU više od polovice svoje proizvodnje prodaje izravno potrošačima. Međutim, to su uglavnom mala poljoprivredna gospodarstva. Izravna prodaja (od izvornog proizvođača do krajnjeg kupca) najkraći je lanac opskrbe. Postoje značajne razlike među državama; dok je udio poljoprivrednih gospodarstava uključenih u izravnu prodaju gotovo 25% u Grčkoj, 19% u Slovačkoj i oko 18% u Mađarskoj, Rumunjskoj i Estoniji, to je na Malti, Austriji i Španjolskoj manje od 5%. U Francuskoj 21% poljoprivrednika prodaje svoje proizvode u kratkim lancima opskrbe, a polovica proizvođača povrća i meda uključena je u kratke lance opskrbe hranom.

Važnost kratkih lanaca opskrbe je u Hrvatskoj adresirana Akcijskim planom promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine donesenim 2019. godine. Kao jedna od planiranih aktivnosti Akcijskog plana, kratki lanci opskrbe prehrambenim proizvodima uvršteni su u Hrvatskoj u Zakon o javnoj nabavi gdje se javnim naručiteljima (škole, vrtići, bolnice, vojarne, studentski centri, vojarne, domovi za starije i nemoćne osobe i sl.) daje mogućnost da nabave hranu koja od polja do stola putuje najviše 48 sati čime potrošači dobivaju kvalitetniju i svježiju hranu, a domaći proizvođači imaju unaprijed osiguran plasman svojih proizvoda.

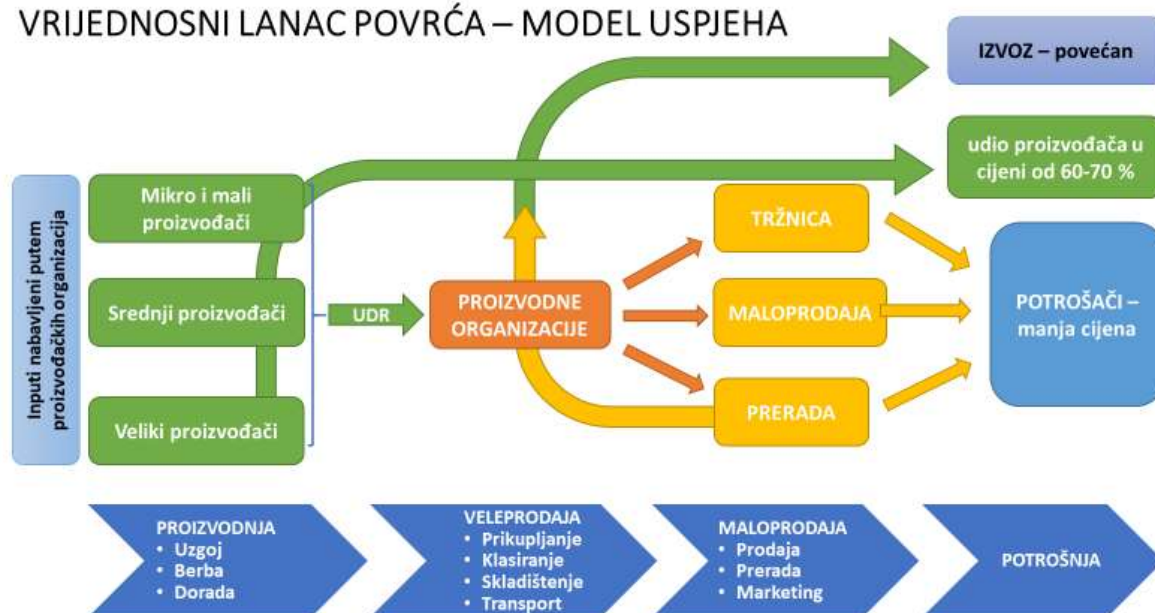
Za obiteljska poljoprivredna gospodarstva kratki opskrbni lanci i udruživanje predstavljaju izvanrednu priliku za stabilnije prihode.

U analizi sektora povrća koju je 2019. izradio Fakultet agrobiotehničkih znanosti iz Osijeka (u okviru projekta Svjetske banke), identificiran je trenutni lanac opskrbe u sektoru ali je isto tako predložen uspješniji model prikazan na slici 3.

Slika 3: Lanac opskrbe povrća – prosječne cijene i udio proizvođača u finalnoj cijeni proizvoda – prijedlog za uspješniji model

VRIJEDNOSNI LANAC POVRĆA – MODEL USPJEHA

Izvor: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek, projekt Svjetske banke (2019.)

Primjer prvog kratkog lanca opskrbe u Hrvatskoj je Međimurski štacun - trgovina poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koja okuplja 25 međimurskih poljoprivrednika i nudi više od 150 vrsta različitih sezonskih proizvoda koja je otvorena u Čakovcu sredinom srpnja 2019.

Pristupi partnerstva za jačanje lokalnog tržišta hrane pokazali su se učinkovitim kao alatima za ruralni razvoj. Rezultati takvih lokalnih prehrambenih projekata mogu pomoći u podupiranju temeljnih elemenata ruralne ekonomije na održive načine. Na primjer, radeći zajedno, tvrtke koje sudjeluju u lokalnim prehrambenim projektima mogu pronaći nove načine prodaje više svojih proizvoda i privlačenje novih kupaca. Jače veze mogu se uspostaviti između lokalnih poljoprivrednih, turističkih i opskrbenih sektora. Veliku priliku za poticanje i razvoj partnerstava i u segmentu jačanja lokalnog tržišta hrane svakako nudi i LEADER.

U Hrvatskoj postoje i neformalni lanci opskrbe hranom odnosno načini povezivanja proizvođača i potrošača – tzv. grupe solidarne razmjene koje su se počele osnivati 2010. godine i to u gradovima Zagreb, Zaprešić, Rijeka, Split, Varaždin, Pula, Rovinj, Poreč i Osijek. Grupe solidarne razmjene su sustavi koji povezuju proizvođače i potrošače unutar prehrambenog lanca. Takav sustav je alternativni ekonomski model poljoprivrede i distribucije hrane koji omogućuje proizvođaču i potrošaču da dijeli rizike poljoprivrede, da potrošač dobije zdravu i sigurnu hranu po prihvatljivoj cijeni te se kao takav posebno može istaći u izvanrednim okolnostima kao što je npr. izvanredna situacija nastala pandemijom COVID-19.

O3: Orijentacija prema proizvodima veće dodatne vrijednosti, diversifikacija i povezivanje sektora

Fakultet agrobiotehničkih znanosti iz Osijeka i Agronomski fakultet iz Zagreba su tijekom 2019. u okviru projekta Svjetske banke izradili pojedine pod-sektorske analize te proveli istraživanja. Rezultati tih istraživanja i analiza se koriste u opisu ove prilike.

Podsektor svinjogojstva - u Hrvatskoj je u prijašnjem razdoblju zapostavljena proizvodnja teških svinja kao sirovine za prerađivače, dok je u međuvremenu dobar broj tradicionalnih

proizvoda stekao jednu od oznaka zaštite. Za ove proizvode potrebno je svinjsko meso veće kvalitete koje se dobiva od svinja utovljenih do viših klaoničkih masa i/ili od mesa autohtonih pasmina svinja. Njihova proizvodnja je nedostatna i tu postoji velika prilika za svinjogojce u Hrvatskoj. Meso teških tovljenika ima potrebne značajke tehnološke kakvoće i kao takvo predstavlja osnovnu sirovinu za proizvodnju visokokvalitetnih prerađevina. U Hrvatskoj postoje autohtone pasmine svinja koje su dobra osnova za razvoj tržišta tradicionalnih proizvoda i proizvoda s povećanom dodanom vrijednošću.

Podsektor govedarstvo (mljekarstvo) - u mljekarstvu su i dalje potrebne potpore razvoju objektima za preradu mlijeka malog i srednjeg kapaciteta kroz koje će se dodatni članovi poljoprivrednog gospodarstva osposobiti za proizvodnju proizvoda s dodanom vrijednošću. Na taj se način povećava prihod poljoprivrednog gospodarstva (jer osim sektora proizvodnje mlijeka, gospodarstvo ulazi u sektore za preradu i izravnu prodaju).

Podsektor žitarice - žitarice, posebice kukuruz i pšenica, imaju strateški značaj za Hrvatsku jer predstavljaju važnu robu na svjetskom tržištu. Prisutan je povoljan saldo vanjskotrgovinske razmjene ovih žitarica, ali se radi o izvozu neprerađenih primarnih poljoprivrednih proizvoda koji bi se trebali iskoristiti u prerađivačkoj industriji kako bi se dobili proizvodi više dodane vrijednosti. U Hrvatskoj je nažalost niska razina finalizacije proizvoda, osobito kada je u pitanju kukuruz koji se najviše koristi kao stočna hrana, a manje u prehrambenoj industriji, za dobivanje škroba, u farmaceutskoj industriji i dr. I ostale žitarice, osim pšenice i pivarskog ječma za dobivanje slada, primarno se koriste u hranidbi životinja, premda je npr. dokazana visoka nutritivna vrijednost i ljekovitost prerađevina zrna zobi.

Podsektor povrće - povrtlarsku proizvodnju moguće je unaprijediti stvaranjem konkretnih proizvodnih i izvoznih programa s većim udjelom dodane vrijednosti – brendiranje proizvoda i proizvodnja funkcionalnog povrća te suradnja sa znanstvenim institucijama. Povezivanje ove proizvodne grane s prerađivačkom industrijom je nužno ukoliko se želi postići održivost proizvodnje.

Podsektor voće - uz identificiranu potrebu organizacije proizvođača te povezivanje s prerađivačkom industrijom, priliku svakako predstavlja i potencijal proizvodnje voćnih sorti za specifičnu svrhu prerade - sokovi, džemovi, kompoti (ne samo stolnog voća) kao i proizvodnja kvalitetnih sadnica voća (neophodnih za uzgoj intenzivnih nasada modernom tehnologijom).

Podsektor pčelarstvo - razvojem ruralnog turizma otvaraju se prilike za razvoj apiterizma i apiterapije koji su u Hrvatskoj u začecima a za njima je sve veće zanimanje. Tržište preparata za poboljšanje zdravlja, lijekova i dodataka prehrani na bazi pčelinjih proizvoda u znatnom je porastu i potražnja za ovakvim ekološkim proizvodima raste, a njihova proizvodnja u Hrvatskoj još nije dovoljno zastupljena u ukupnoj pčelarskoj proizvodnji. Važno je također povezivanje podsektora pčelarstva s voćarstvom zbog sve većeg značaja – primjerice oprašivanje voćnih vrsta, čime se doprinosi očuvanju prirode kao i kvaliteti voća.

U sektoru grožđa i vina važno je podržati diversifikaciju malih i srednjih vinograda i organizaciju proizvođača u aktivnosti dodane vrijednosti, uključujući sorte grožđa veće vrijednosti (npr. ranije sazrijevanje i stolno grožđe bez sjemena, autohtone sorte), (osnovnu) preradu na vinogradarskom gospodarstvu i (hladno) skladištenje, kao i pokretanje komplementarnih aktivnosti poput agroturizma.

Zaključno, potrebno je povećati gospodarsku vrijednost koju je poljoprivredna proizvodnja stvorila i zadržala kroz odgovarajuće javne rashode i privatna ulaganja usmjerena na razvoj i prilagodbu poboljšanih tehnologija te odgovarajuće prakse upravljanja zemljištem, vodom i proizvodima, uz poboljšanje dodane vrijednosti nakon žetve i/ili diversifikacijom proizvodne strukture prema usjevima i poljoprivredno-prehrambenim proizvodima veće vrijednosti.

04 - Velik broj proizvoda u sustavu kvalitete s prepoznatim oznakama na EU razini

Hrvatska je u razdoblju od 2015. do 2021. registrirala 32 naziva proizvoda. Takva velika količina zaštićenih proizvoda te proizvoda u postupku zaštite dodatno povećava konkurentnost proizvoda te proširuje tržišni domet takvih proizvoda.

Krajnji cilj nije sama zaštita naziva i registracija oznake, već je to dodana vrijednost te prednost koju proizvođači mogu i moraju iskoristiti u plasmanu, marketingu i postizanju bolje cijene zaštićenih proizvoda. I upravo činjenica da se radi o provjerenoj kvaliteti, odnosno proizvodima koji su pod sustavnim nadzorom u proizvodnji i pripremi, govori nam o ozbiljnosti naših proizvođača i njihovom nastojanju da kvalitetom konkuriraju, ne samo na lokalnom tržištu već i na zahtjevnom tržištu cijele Europske unije. Također, prepoznatljivost proizvoda povezana je i s prepoznatljivošću područja na kojem se on proizvodi, a što doprinosi jačanju turizma, ali i održivom razvoju ruralnih područja.

Prema dostupnim podacima DG AGRI-a, u 2017. je na razini EU bilo ukupno 3.216 proizvoda uključenih u EU oznake kvalitete (od čega se najveći dio (56,5%) odnosi na vina i jaka alkoholna pića). U svibnju 2020. je, sukladno podacima iz službene baze Europske komisije, na razini EU registrirano ukupno 3.298 proizvoda iz zemalja članica EU.

Radi postizanja još veće prepoznatljivosti i promidžbe domaćih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda Ministarstvo poljoprivrede je uspostavilo nacionalni sustav kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda - Dokazana kvaliteta. Tako će putem jedinstvene oznake na poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima koji nose znak „Dokazana kvaliteta“ – Hrvatski potrošač biti informiran da kupuje domaći proizvod dodane vrijednosti, provjerene kvalitete, odnosno da je Republika Hrvatska zemlja podrijetla glavnog sastojka te ujedno i zemlja gdje je taj proizvod proizveden i/ili prerađen.

Riječ je o dobrovoljnom nacionalnom sustavu kvalitete koji je osmišljen s ciljem da se dodatno označi poljoprivredne i prehrambene proizvode više kvalitete, odnosno proizvode s posebnim karakteristikama unutar pojedinih sektora, između ostalih, mlijeka, mesa, voća, i njihovih proizvoda. Naglasak sustava je na označavanju proizvoda sa dodanom vrijednosti temeljenoj na dodanoj kvaliteti proizvoda koja proizlazi iz različitih čimbenika koji se odnose na način proizvodnje, prerade, kvalitetu sirovine ili konačnog proizvoda, a temelje se na objektivnim i mjerljivim kriterijima. Kod hrane životinjskog podrijetla jedna od posebnih karakteristika uključuje dobrobit životinja temeljenu na poboljšanoj hranidbi životinja, poboljšanim uvjetima smještaja, pristup otvorenoj ispaši i dr. Naime, prednost ovog sustava, u odnosu na ostale, je u tome što osim dokazane sljedivosti kroz cijeli postupak proizvodnje i/ili prerade uključuje i dodanu vrijednost proizvoda temeljenu na dodatnim parametrima kvalitete proizvoda koji moraju biti viši od propisanih standarda postojećim zakonodavstvom za određenu hranu. Do danas su priznate oznake „Dokazana kvaliteta“ - za sektor voća i „Dokazana kvaliteta“ za sektor konzumnih jaja.

Osim informiranja potrošača o dodanoj vrijednosti proizvoda ovaj sustav štiti i proizvođače od nepoštenih praksi.

Uspostavom nacionalnog sustava Republika Hrvatska pridružila se drugim državama članicama koje su također uspostavile ovakve sustave označavanja na zadovoljstvo prije svega proizvođača pojedinih proizvoda, ali i potrošača kojima je ovakva oznaka, iza koje stoji i ovlašteno kontrolno tijelo, još dodatna sigurnost da kupuju domaći proizvod dodane vrijednosti.

Prvi sektor koji je prepoznao prednost nacionalne sheme je sektor voćarstva. U listopadu 2020. Ministarstvo poljoprivrede zaprimilo je Zahtjev za priznavanje oznake "Dokazana kvaliteta" za voće, koji je podnijela Hrvatska voćarska zajednica. Ministarstvo poljoprivrede priznalo je indikaciju "Dokazana kvaliteta" za voće u ožujku 2021. Trenutno ima 6 korisnika (od kojih je 1 priznata organizacija s 20 proizvođača) s ukupno 9.500 t certificiranog voća.

U svibnju 2021. Ministarstvo poljoprivrede zaprimilo je Zahtjev za priznavanje oznake „Dokazana kvaliteta“ za konzumna jaja, koji je podnijela Udruga za peradarstvo. Ministarstvo poljoprivrede priznalo je oznaku „Dokazana kvaliteta“ – konzumna jaja u rujnu 2021. godine. Trenutno je 6 korisnika sheme s ukupnim brojem od 79.000.000 certificiranih jaja.

Prednost ovog sustava prepoznao je i sektor proizvodnje povrća, pa je Ministarstvo poljoprivrede u srpnju 2021. zaprimilo Zahtjev za priznavanje oznake „Dokazana kvaliteta“ za povrće, koji je podnio Savez udruga hrvatskih povrćara. Ministarstvo poljoprivrede je u travnju 2022. priznalo oznaku "Dokazana kvaliteta" za povrće. Trenutno su 2 korisnika sheme s ukupno 3.033.605 t certificiranih rajčica.

V. Prijetnje

T1: Negativan utjecaj vanjskog tržišta i uvoza po niskim cijenama

U istraživanjima koja je proveo Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek 2019. godine (u okviru projekta Svjetske banke), proizvođači žitarica su izjavili kako niske otkupne cijene i uvoz jeftinijih proizvoda iz drugih država (u i izvan EU) predstavljaju najveću prijetnju njihovoj proizvodnji.

Veliki uvoz je posebno izražen u sektoru svinjogojstva. Hrvatska ima povoljne uvjete i dugu tradiciju u uzgoju svinja, ali već duže vremena (za vrijeme i prije pridruživanja EU) trendovi u ovom sektoru su negativni i situacija nije logična s obzirom da relativno visoku potražnju prati konstantno smanjenje broja svinja u uzgoju (106.000 svinja u 2013., 99.000 svinja u 2018. godini). Domaća proizvodnja ne zadovoljava domaću potrošnju i uvoz svinjskog mesa je značajno visok. Može se reći kako je trenutno stanje u svinjogojstvu u Hrvatskoj tipičan primjer teških uvjeta proizvodnje nastalih zbog velike ponude iz uvoza (po povoljnijim cijenama bez obzira na kvalitetu). Ovako velika izloženost uvozu u sektoru svinjogojstva može biti ograničavajući faktor za cijelo gospodarstvo, posebno ako se uzme u obzir da svinjogojstvo potiče rast i drugih poljoprivrednih sektora (ratarska proizvodnja i proizvodnja krmiva za ishranu svinja).

Prema ispitivanjima (ankete) koja je proveo Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu 2019. godine (u okviru projekta Svjetske banke), proizvođači u vinskom sektoru smatraju kako im kvaliteta i konkurentna cijena proizvoda (kad je riječ o vinu) daju prednost kad je riječ o uvozu iz drugih država (EU i izvan EU). Pored toga proizvodnja nije standardizirana niti usklađena sa zahtjevima tržišta (naročito EU tržišta). Stoga, iako je cijena po kojoj se prodaje vino relativno niska u usporedbi sa cijenama drugih EU država, u nekim državama u regiji cijene su još niže pa se trgovci vinom često odlučuju za uvoz. Posljedica je da pored domaćih na tržištu značajan udjel imaju i vina uvezena iz država EU i izvan EU koja se prodaju po nižim cijenama. Takva tržišna situacija stavlja domaće proizvođače u nepovoljan položaj (ne mogu postići odgovarajuću cijenu unatoč znatno većoj kvaliteti od uvoznih vina). Nepovoljna situacija na tržištu je i za stolno konzumno grožđe koje se uvozi unatoč mogućnosti vlastite proizvodnje i

plasmana po profitabilnim cijenama kroz turizam. Isto ispitivanje obuhvatilo je i sektor voćarstva, prema kojem je faktor koji ograničava razvoj tog sektora plasman proizvoda što je u velikoj mjeri povezano s manjom potražnjom zbog malog tržišta i niskim cijenama u trgovačkim lancima uglavnom uslijed velikog uvoza voća iz drugih država u i izvan EU. Prema istraživanjima, preko 150.000 tona voća se uvozi u Hrvatsku svake godine uz izvoz od samo 20.000 tona (većinom mandarine). Količina uvezenog voća koje uvelike premašuje količinu izvoza ima negativan utjecaj na cijenu domaćeg voća koja se stalno smanjuje, a što u konačnici smanjuje isplativost proizvodnje i motivaciju poljoprivrednika za povećanje proizvodnje. Stoga je nužno ojačati položaj proizvođača voća na tržištu, olakšati im plasman a kako bi se smanjio negativan utjecaj uvoza na cijene domaćeg voća. Proizvođači se moraju uskladiti i udovoljiti zahtjevima tržišta kako za domaće svježe voće tako i potrebama prerađivačke industrije te koristiti sustav nacionalnog označavanja proizvoda za voće.

T2: Promjenjivost tržišta i cijena poljoprivrednih proizvoda

Promjenjivost tržišta i cijena svojstvena je tržištu poljoprivrednih proizvoda. Glavni uzrok tomu je neusklađenost između vremena ponude (koja je sezonska) i vremena potražnje (koja je sve manje sezonska). Upravo je to prijetnja s kojom se stalno suočavaju svi poljoprivredni proizvođači i može imati utjecaj na održivost prihoda i položaj poljoprivrednika u vrijednosnom lancu. Ova prijetnja ima tim veći učinak kada pogledamo slabosti u okviru specifičnog cilja 2 (posebice W13). Proizvođači suočeni s nestabilnim i promjenjivim tržištem teško mogu udovoljiti zahtjevima ugovornih kupaca (trgovački lanci) za dostupnosti određenih poljoprivrednih proizvoda po konkurentnim cijenama tijekom cijele godine.

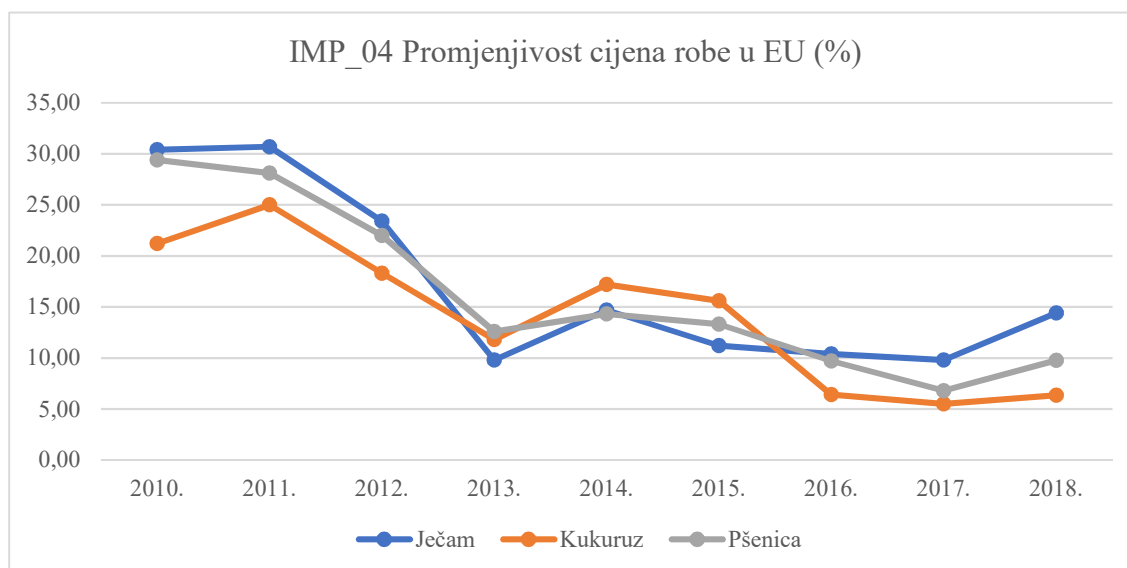
Promjenjivost cijena robe u EU (%) za pojedine poljoprivredne proizvode prikazana je na grafu 9 u razdoblju od 2010. do 2018., a kako bi se u duljem vremenskom razdoblju prikazao trend kretanja promjena.

Kroz mjere ZPP-a nudi se niz instrumenata i mjera kako bi se stabilizirale cijene i ponuda poljoprivrednih proizvoda. No, poremećaji tržišta su različiti i imaju različite učinke. Kao primjer svakako je potrebno navesti i situaciju iz 2014. kada je Ruska Federacija uvela uvozna ograničenja na niz poljoprivrednih proizvoda (na mesne prerađevine, mliječne proizvode te voće i povrće) iz zemalja članica EU-a. EU je osjetila velike posljedice prekida robne razmjene s Ruskom Federacijom te je došlo do poremećaja (prekomjerna ponuda) u određenim segmentima tržišta poljoprivrednih proizvoda. Hrvatski proizvođači nisu imali većih izravnih posljedica embarga jer osim jabuka i mandarina nismo imali značajnije robne razmjene s Ruskom Federacijom. Ono što su hrvatski proizvođači, a pogotovo proizvođači mlijeka i mliječnih proizvoda, osjetili su posljedice hiperprodukcije na zajedničkom tržištu i pad otkupnih cijena zbog velike ponude poljoprivrednih proizvoda iz drugih država članica. Hrvatska je tada iskoristila sve tržišne mjere EU-a koje su joj bile na raspolaganju, a koje su bile primjerene domaćim prilikama i proizvođačima, te su intenzivirani pregovori s trećim zemljama koje bi potencijalno mogle biti zanimljive hrvatskim proizvođačima i izvoznicima, poput Kine ili Izraela, s kojim je na ministarskoj razini potpisan i Sporazum o suradnji u sektoru poljoprivrede.

Graf 9 (a i b): Promjenjivost cijena robe u EU (%) – IMP_04⁷

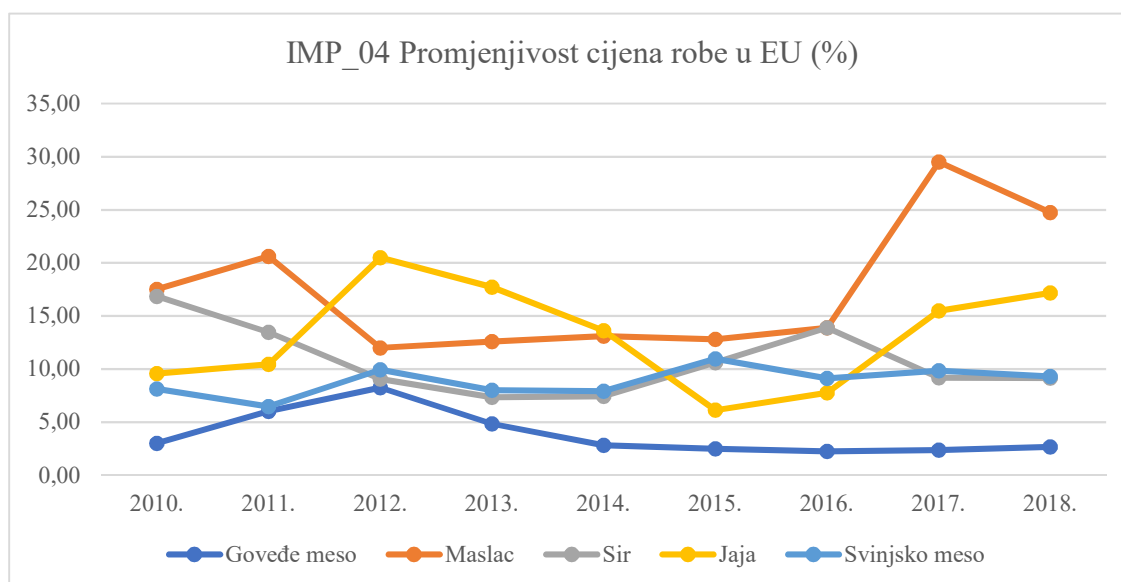
a) Ječam, kukuruz i pšenica (2010.-2018.)

⁷ Pokazatelj učinka I. stupa Zajedničke poljoprivredne politike

Izvor: DG AGRI

b) Goveđe meso, maslac, sir, jaja i svinjsko meso (2010.-2018.)

Izvor: DG AGRI

T3: Negativni demografski trendovi posljedično uzrokuju i manjak radne snage u poljoprivredi

Negativni demografski trendovi posljednjih godina (posebice izraženi u ruralnim područjima – tablica 2) su stvorili i manjak radne snage u poljoprivredi i prehrambenoj industriji. Ulaskom u EU, migracije radne snage, posebno mladih iz Hrvatske u druge države članice, dodatno su smanjile raspoloživost radne snage. Odlazak pretežno mladog stanovništva predstavlja prijetnju za generacijsku obnovu na poljoprivrednim gospodarstvima te predstavlja veliki problem za učinkovito obavljanje aktivnosti u ruralnom prostoru. Sve starija populacija u ruralnim sredinama (62% poljoprivrednika upisanih u Upisnik poljoprivrednika je starija od 55 godina, odnosno 39% je starije od 65 godina) dovode u pitanje održivost i budućnost poljoprivrede u tim područjima u kojima je to glavna gospodarska djelatnost.

Tablica 2: C.O1⁸ Stanovništvo u Hrvatskoj

Pokazatelj/godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Ukupno stanovništvo	4.262.140	4.246.809	4.225.316	4.190.669	4.154.213
Ruralno stanovništvo	1.855.238	1.843.869	1.828.181	1.806.452	1.783.886
Udio ruralnog u ukupnom stanovništvu	43.53%	43.42%	43.27%	43.11%	42.94%

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

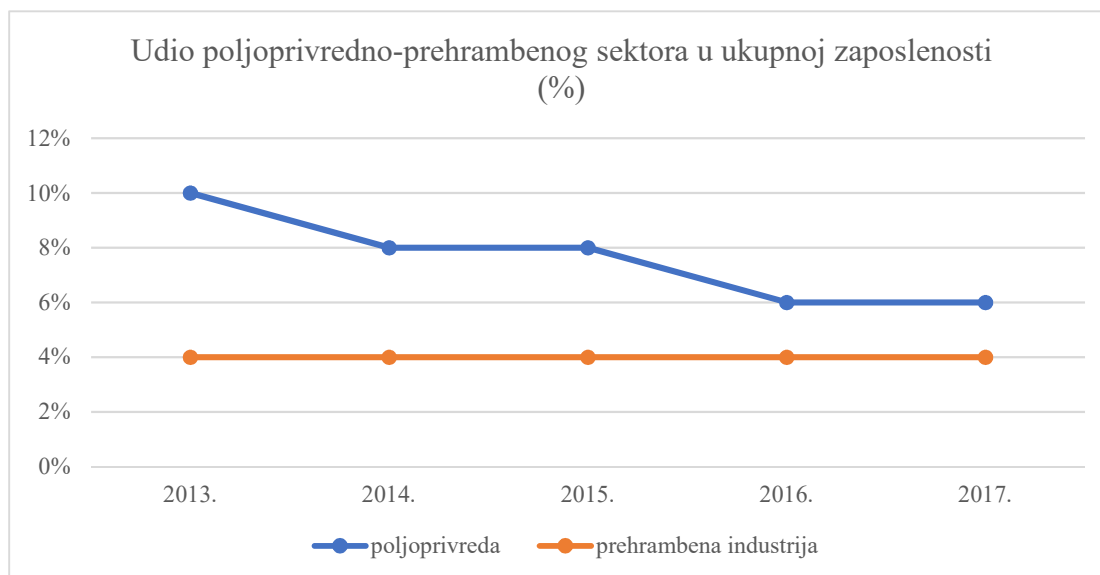
Prema podacima EUROSTAT-a Hrvatska je u 2017. godini imala 4.154.213 stanovnika. Kontinuirani pad broja stanovnika nastavlja se iz godine u godinu. U 2017. godini, u odnosu na 2013. godinu, broj stanovnika smanjio se za 107.927 stanovnika odnosno za 2,53%, te se broj ruralnog stanovništva smanjio za 71.352 stanovnika ili 3,85%. U istom tom razdoblju se u EU povećao ukupan broj stanovnika (+1,23%), no smanjen je broj stanovnika u ruralnim područjima (za 0,39%).

Gledano na razini NUTS2 regija (EUROSTAT), u Kontinentalnoj Hrvatskoj se u razdoblju od 2013. do 2019. ukupan broj stanovnika smanjio za 5,3%, dok je u istom dom razdoblju smanjenje broja stanovnika u Jadranskoj Hrvatskoj za 2,4%.

Projekcije EUROSTAT-a su da će u Hrvatskoj 2030. broj stanovnika biti 3,83 milijuna.

Padajući trend broja stanovnika prati u istom vremenskom razdoblju i padajući trend udjela poljoprivredno-prehrambenog sektora u ukupnoj zaposlenosti (graf 10) što ozbiljno ugrožava buduću poljoprivrednu proizvodnju i opskrbu hrane u Hrvatskoj.

Graf 10: Udio poljoprivredno-prehrambenog sektora u ukupnoj zaposlenosti (%), Hrvatska

Izvor: DG AGRI

Ova prijetnja izuzetno je važna i u kontekstu specifičnog cilja 2 (te je obrađena i u okviru SWOT analize za specifični cilj 2).

⁸ Zajednički pokazatelj konteksta Zajedničke poljoprivredne politike

T4: Visoka koncentracija u preradi hrane i distribuciji hrane

Postoje dokazi o visokoj koncentraciji u preradi hrane. Također je tržište distribucije hrane visoko koncentrirano. U EU je 5 najvećih maloprodajnih trgovaca u 2014. bio blizu 60%, dok je u Hrvatskoj taj udio oko 45%. Te razine koncentracije dovode u rizik zaradu poljoprivrednih gospodarstava, ako nema alternativnih poslovnih partnera.

Izvori podataka

Europska komisija (2019a): Farmer position in value chains. CAP Specific Objectives...explained. Brief No. 3. European Commission: Brussels.

Europska komisija (2019b): Analytical Factsheet for Croatia: Nine Objectives for a Future Common Agricultural Policy. European Commission: Brussels.

Europska komisija (više godina): ZPP pokazatelji dostupno putem poveznice: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/cmef_indicators.html

Eurostat (više godina): Agriculture – Database. European Commission: Brussels.

Europski parlament – sažetak o nepoštenim trgovačkim praksama, dostupno putem poveznice: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625172/EPRS_BRI\(2018\)625172_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625172/EPRS_BRI(2018)625172_EN.pdf)

Europska komisija (2020), eAmbrosia- the EU geographical indications register <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>

Godišnje izvješće o radu Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja za 2018. godinu, dostupno putem poveznice <http://www.aztn.hr/ea/wp-content/uploads/2015/05/AZTN-Godisnje-izvjesce-za-2018.pdf>

Državni zavod za statistiku (2019) – baze podataka, dostupno putem poveznice https://www.dzs.hr/Hrv/system/stat_databases.htm

Akcijski plan promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine. – dostupno putem poveznice <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2019/O%C5%BEujak/148%20sjednica%20VRH//148%20-%2010.pdf>

Upisnik poljoprivrednika, baza podataka objavljuje se na stranicama Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, dostupno putem poveznice <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju www.apprrr.hr

Pravilnik o priznavanju i potporama za početak rada proizvođačkih organizacija (“Narodne novine”, broj 81/2015, 97/2015, 100/2015, 101/2015, 124/2015)

Europska komisija, Proizvođačke i međusektorske organizacije - dostupno putem poveznice https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/producer-and-interbranch-organisations_hr

Nacionalna strategija za održive operativne programe proizvođačkih organizacija u sektoru voća i povrća za razdoblje od 2021. do 2023. - dostupno putem poveznice:

https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Priopcenja/Nacionalna_strategija_proizvodackih_organizacija_sektor_voca_povrca.pdf

Adding Value - European Union, dostupno putem poveznice <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/AddingValue.html>

Poljoprivredne marketinške zadruge (Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu Zagreb, kolovoza 2003.) – dostupno putem poveznice https://www.savjetodavna.hr/wp-content/uploads/publikacije/poljoprivredne_marketinske_zadruge_-_slozeno.pdf

ZPP STRATEŠKI PLAN – SWOT ANALIZA

Hrvatski pčelarski savez, dostupno putem poveznice <http://csprog.net/whps/php/main.php>

Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini (Zeleno izvješće 2018), dostupno putem poveznice

https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2019_11_13_Zeleno%20izvjesce2018.pdf

Akcijski plan jačanja tržišnog kapaciteta sektora voća i povrća za razdoblje od 2019. do 2023. godine, dostupno putem poveznice

<https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=11202>

Oznake kvalitete, Ministarstvo poljoprivrede – dostupno putem poveznice <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/228>

Hrvatska poljoprivredna agencija, Godišnje izvješće 2018 – dostupno putem poveznice <https://hpa.mps.hr/publikacije-godisnja-izvjesca/>

Upisnici odobrenih objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla, Ministarstvo poljoprivrede – dostupno putem poveznice <http://www.veterinarstvo.hr/default.aspx?id=2421>

Svrznjak, K., Kantar, S., Jerčinović, S. & Gajdić, D. (2018). Analiza stanja u poljoprivredno-prehrambenom sektoru Koprivničko-križevačke i Međimurske županije u cilju osnivanja kratkih lanaca opskrbe: Studija, Visoko gospodarsko učilište u Križevcima

Ministarstvo poljoprivrede www.mps.hr

Registar šteta od prirodnih nepogoda, Ministarstvo financija – dostupno putem poveznice <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/koncesije-i-drzavne-potpore/prirodne-nepogode/456>

Udruga Centar za razvoj ekološke proizvodnje (CREP) – dostupno putem poveznice <http://www.ekorep.eu/grupe-solidarne-razmjene-u-republici-hrvatskoj/>

Grupe solidarne razmjene, ZMAG 2012. – dostupno putem poveznice <https://www.zmag.hr/bazaznanja>

Europska komisija <https://ec.europa.eu/competition/publications/reports/kd0218732enn.pdf>